

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАУКОВО-МЕТОДИЧНИЙ ЦЕНТР ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНОЇ ОСВІТИ
У ЗАПОРІЗЬКІЙ ОБЛАСТІ

СЕМЕНОВА Л.О.

ІННОВАЦІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ У ПТНЗ

Опорний конспект лекцій

Запоріжжя
2016

Тема: Інноваційні педагогічні технології як складова діяльності педагогічних працівників ПТНЗ

Кількість навчальних годин: 2

Форма навчального заняття: лекція

Цільова аудиторія: майстри в/н

План

- 1) Термінологічний апарат у межах педагогічної інноватики.
- 2) Актуальні тематичні напрями інноваційної діяльності в області освіти.
- 3) Приклади інноваційної діяльності професійно-технічних навчальних закладів регіону, країни.
- 4) Класифікація інновацій в освіті (науковий підхід).

Тези для конспектування

1) ТЕРМІНОЛОГІЧНИЙ АПАРАТ У МЕЖАХ ПЕДАГОГІЧНОЇ ІННОВАТИКИ

1. Освіта - одна з найважливіших складових життєдіяльності суспільства. Вона впливає на всі його процеси через підготовку фахівців, розвиток особистості, формування певних життєвих поглядів. Саме тому, освіта повинна враховувати тенденції розвитку суспільства, зокрема, у науково-технічній, економічній та інших сферах життєдіяльності країни.

У зв'язку з цим, особливої уваги заслуговують питання, які стосуються визначення поточного стану інноваційних процесів та перспектив щодо впровадження інновацій в освіту нашої країни.

2. Поняття «інновація» вживається достатньо довго, але воно досі багатозначне і не достатньо чітке з наукової точки зору.

3. Термін «інновація» (із пізньолатинської *innovatio* – оновлення, новизна, зміна) означає нововведення, тобто цілеспрямовані зміни, які відбуваються за рахунок впровадження у середовище нових стабільних елементів (нововведень), що викликають перехід системи з одного стану до іншого.

4. Інновацію в освіті розглядають як реалізоване нововведення – у змісті, методах, прийомах і формах навчальної діяльності та виховання особистості (методиках, технологіях), у змісті і формах організації управління освітньою системою,

у організаційній структурі закладів освіти,
у способах навчання та виховання,
у підходах до освітянських соціальних послуг,
що суттєво підвищує якість, ефективність та результативність навчально-виховного процесу.

5. У межах педагогічної інноватики формується відповідний термінологічний апарат, до складу якого входять поняття «інноваційний процес», «інноваційна діяльність», «інноваційна політика», «інноваційний потенціал», «інноваційне середовище» тощо.

ПРИМІТКА. Демонстрація презентації «Інновації в освітньому процесі» (слайди 1- 10).

2) АКТУАЛЬНІ ТЕМАТИЧНІ НАПРЯМИ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В ОБЛАСТІ ОСВІТИ

ПРИМІТКА. Демонстрація презентації «Інновації в освітньому процесі» (слайд 11- 18).

3) ПРИКЛАДИ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ РЕГІОНУ, КРАЇНИ.

ПРИМІТКА. Демонстрація презентації «Схема опису інноваційної діяльності» (слайд 11- 18).

Огляд рубрик «Експериментальна робота всеукраїнського рівня», «Експериментальна робота регіонального рівня» журналу «ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНА ОСВІТА» №1 (70) 2016 р, жовтень-листопад-грудень.

Приклади інноваційної діяльності ПТНЗ Запорізької області:

- Інноваційна розробка авторського колективу ДНЗ «МПЛЗТ» за темою «Створення електронних навчальних посібників для вивчення будови і ремонту тепловозів та електровозів при впровадженні дистанційної форми навчання в навчальний процес ПТНЗ з метою модернізації змісту професійно-технічної освіти відповідно до перспективних потреб ринку праці» (Залогін О.І., Клименко А.В., Клименко С.А., Савченко Ю.Л.).
- Методичні рекомендації за темою «Використання сучасних комп'ютерних технологій на уроках з предмету «Фізична культура» і «Захист Вітчизни»» викладача ДНЗ «ЗБЦПТО» Попеля О.А.

4) КЛАСИФІКАЦІЯ ІННОВАЦІЙ В ОСВІТІ ВІДПОВІДНО ДО ОСОБЛИВОСТЕЙ ІННОВАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ (науковий підхід)

Блок створення нового у педагогіці.

Блок сприйняття, освоєння й оцінювання нового.

Блок використання та застосування нового (розроблення рекомендацій).

БЛОК СТВОРЕННЯ НОВОГО У ПЕДАГОГІЦІ

В його контексті розглядаються такі проблеми:

- розкриття суті і джерел зародження нового у педагогіці (соціальних, соціально-педагогічних, педагогічних детермінант нового);
- розроблення типології нового у педагогічній науці та практиці;
- визначення критеріїв і ступеня новизни;
- виявлення сприятливих умов становлення, розвитку й утвердження нового у педагогіці;
- визначення категоріального апарату теорії нового у педагогіці («нове», «старе», критерії оцінювання нового, етапи розвитку тощо).

БЛОК СПРИЙНЯТТЯ, ОСВОЄННЯ Й ОЦІНЮВАННЯ НОВОГО

Поняття і принципи, які належать до цього блоку, розкривають специфіку оцінювання, освоєння та усвідомлення педагогічним співтовариством того, що виникає у педагогічній теорії і практиці. Мова йде про явища консерватизму та новаторства у педагогіці, особливості інноваційного середовища, готовність педагогічного співтовариства до сприйняття й оцінювання нового.

ЗАУВАЖЕННЯ. Педагогічні явища якісно відрізняються одне від одного. Будь-яке з них можна оцінити, однак не кожне може бути цінністю, оскільки деякі є деструктивними щодо розвитку особистості або з часом втрачають цінність.

БЛОК ВИКОРИСТАННЯ ТА ЗАСТОСУВАННЯ НОВОГО

В його контексті відбувається осмислення практики застосування педагогічних інновацій, вивчення закономірностей і форм упровадження, використання нового.

Сучасна педагогічна практика орієнтується на такий **принцип упровадження нового**, як **варіативність**. Він передбачає раціональне поєднання різних **видів упровадження**, найпоширенішими серед яких є:

обов'язкове (регламентується директивними документами);
 вибіркове (вибір змісту, форм і методів залежно від конкретних умов);
 ініціативне (його основу складає ініціатива колективів навчально-виховних закладів, окремих педагогів).

У педагогічній інноватиці утвердився такий **алгоритм** (система операцій) упровадження нового:

- 1) вивчення завдань, передбачених нормативними документами;
- 2) аналіз практики та зіставлення отриманих в його процесі даних із соціальними вимогами;
- 3) моделювання еталонних результатів, яких очікують у результаті перетворення педагогічної практики;
- 4) пошук ідей, рекомендацій, що можуть бути впроваджені;
- 5) розроблення комплексної програми, яка охоплює закономірності упровадження нового;
- 6) відбір дидактичних, матеріальних, інформаційних, організаторських засобів тощо;
- 7) теоретична, методична, психологічна підготовка учасників впровадження нового;
- 8) установа зв'язку з авторами рекомендацій.

ПІДСУМОК. Інноваційні процеси, що поєднують **створення, освоєння і застосування педагогічних нововведень**, здатні значно прискорити процеси оновлення системи освіти загалом. Тому вивчення та реалізація **всіх трьох блоків** інноваційних процесів широко використовується в системі освіти на різних її рівнях.

ЛІТЕРАТУРА

1. Буркова Л., Ключ до управління: Класифікація педагогічних інновацій як елемент механізму керування інноваційним процесом в освіті /Л. Буркова//Директор школи, ліцею, гімназії.-2000.-№1.-С.31-37.
2. Вакуленко В.М., Види інновацій в освіті та їх класифікація / В.М. Вакуленко//Вісник Національної академії Державної прикордонної служби України.-2010.-№4.- С.
3. Кларін М., Інновації в навчанні / М. Кларін // Завуч. – 2000. - №23-24. – С.8.
4. Шилов К.В., Классификация инноваций / К.В. Шилов // Инновации в образовании. – 2007. - №3. – С.52-58.

Тема: Вимоги до організації інноваційної діяльності
Кількість навчальних годин: 2
Форма навчального заняття: лекція
Цільова аудиторія: майстри в/н

План

- 1) Коментар до ПОЛОЖЕННЯ про порядок здійснення інноваційної освітньої діяльності.
- 2) Коментар до ПОЛОЖЕННЯ про експериментальний навчальний заклад.
 - a) Порядок надання статусу експериментального навчального закладу.
 - b) Вимоги до оформлення заявки.
 - c) Повноваження експериментального навчального закладу. Порядок здійснення дослідно-експериментальної роботи.
 - d) Управління експериментальним навчальним закладом.

Тези для конспектування

1) КОМЕНТАР ДО ПОЛОЖЕННЯ ПРО ПОРЯДОК ЗДІЙСНЕННЯ ІННОВАЦІЙНОЇ ОСВІТНЬОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Інноваційною освітньою діяльністю у системі освіти є діяльність, що спрямована на розроблення й використання у сфері освіти результатів наукових досліджень та розробок.

Інноваційним освітнім продуктом є результат науково-дослідної розробки, що відповідає вимогам Закону України «Про інноваційну діяльність».

Освітніми інноваціями є вперше створені, вдосконалені освітні, навчальні, виховні, управлінські системи, їх компоненти, що мають істотно поліпшити результати освітньої діяльності.

Об'єктами інноваційної освітньої діяльності є: нові знання, інноваційні освітні програми і проекти, навчальний та виховний процеси, організаційні та адміністративні рішення, а також рішення іншого характеру, що істотно поліпшують якість освіти.

Суб'єктами інноваційної освітньої діяльності можуть бути фізичні та юридичні особи: педагогічні та науково-педагогічні працівники навчальних закладів, наукові працівники, працівники органів управління освітою, навчальні заклади, підприємства. Установи та організації, що надають освітні послуги.

Розроблення освітніх інновацій включає:

- опис та обґрунтування запропонованих ідей та підходів, чітке і повне розкриття їх змісту, очікуваних результатів;
- перевірку їх ефективності шляхом проведення експерименту або реалізації інноваційного освітнього проекту.

Експериментом є науково обґрунтовані зміни в освітній галузі у спеціально створених умовах.

Інноваційним освітнім проектом є процедура і комплекс усіх необхідних заходів щодо створення і реалізації інноваційного освітнього продукту.

2) КОМЕНТАР ДО ПОЛОЖЕННЯ ПРО ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД

Положення про експериментальний загальноосвітній навчальний заклад є нормативним документом, який визначає вимоги до організації інноваційної діяльності, регламентує обов'язки керівництва, поширюється на всі експериментальні загальноосвітні навчальні заклади; на підставі цього Положення розробляються рекомендації, які конкретизують вимоги до структури, змісту роботи навчальних закладів під час організації та проведення дослідно-експериментальної роботи.

Експериментальними навчальними закладами є навчальні заклади, які не тільки впроваджують новітні технології навчання та виховання, але й перевіряють результативність нововведень та можливість застосування педагогічних інноваційних технологій навчальними закладами різних типів.

Залежно від поставлених завдань, нагальних проблем навчальний заклад може отримати статус експериментального навчального закладу всеукраїнського або регіонального рівня.

Статус всеукраїнського рівня надається навчальним закладам, які у своїй діяльності ставлять завдання впровадження та перевірку результативності та можливості застосування у практичній діяльності:

- освітньої системи – сукупності освітніх (і державних, і недержавних, неформальних, альтернативних) закладів, компонентів явищ, процесів тощо, їх взаємозв'язок, взаємодію, за яких система набуває динамічності, варіативності, адаптованості, стабільності, прогностичності, наступності, демократичності; освітня система включає в себе не тільки навчальні заклади, а й те, що забезпечує функціонування навчальних закладів, а також сам виховний процес;
- державних стандартів – сукупності норм, які визначають вимоги до освітнього, освітньо-кваліфікаційного рівнів, що розробляються для кожного освітнього рівня та напрямку підготовки і затверджуються Кабінетом Міністрів України;
- інваріантної складової змісту освіти – формується на державному рівні, забезпечує єдність навчального процесу, визначаючи зміст загальнокультурної, загальнонаукової і технологічної (трудової) підготовки учнів, прилучення їх до загальнолюдських і національних цінностей;
- виховної системи – способу організації життєдіяльності та виховання членів суспільства, що становить цілісну й упорядковану сукупність взаємодіючих компонентів і сприяє розвитку особистості як в урочний, так і позаурочний час;
- інноваційних освітніх технологій – вперше створених, удосконалених або застосованих освітніх, виховних управлінських систем, що істотно поліпшують результати освітньої діяльності тощо.

Статус регіонального рівня надається навчальному закладу, на базі якого здійснюється дослідно-експериментальна робота з перевірки результативності та можливості застосування у практичній діяльності:

- варіативної складової змісту освіти – формується навчальним закладом з урахуванням особливостей регіону та індивідуальних освітніх запитів учнів (вихованців);
- систем організації навчально-виховного процесу – динамічної взаємодії вихователів та вихованців на досягнення поставленої мети;
- педагогічних інновацій – введення нового в цілі, зміст, форми, методи навчання та виховання, в організацію спільної діяльності вчителя, учня, вихованця;
- управлінських технологій – один із проявів соціально-педагогічних технологій, що безпосередньо відображає

управлінські процеси, сутність яких полягає в системному поєднанні наукового знання, управлінських потреб та інтересів суспільства, цілей і функцій державного управління.

ПОРЯДОК НАДАННЯ СТАТУСУ ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНОГО НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ

Наказ Міністерства освіти і науки України надає офіційний дозвіл та регламентує подальшу роботу навчального закладу як експериментального.

Для отримання статусу експериментального навчального закладу всеукраїнського (регіонального) рівня необхідно підготувати пакет документів: заявку про проведення дослідно-експериментальної роботи на базі навчального закладу, програму на весь період та програму першого етапу дослідно-експериментальної роботи.

ВИМОГИ ДО ОФОРМЛЕННЯ ЗАЯВКИ

У змісті заявки мають бути:

- перелік основних ідей експерименту;
- об'єкт дослідно-експериментальної роботи (залежить від обраної теми);
- мета експерименту;
- завдання, які ставить перед собою експериментальний навчальний заклад для розв'язання проблеми, яку передбачено вивчити та дослідити;
- теоретична основа дослідно-експериментальної роботи;
- методологічна основа експерименту;
- база дослідження;
- методи дослідження;
- наукова новизна;
- теоретичне значення;
- практичне значення;
- термін проведення дослідно-експериментальної роботи;
- етапи проведення дослідно-експериментальної роботи;
- інформація про наукового керівника дослідно-експериментальної роботи;
- повна назва установ, які сприяють проведенню дослідно-експериментальної роботи (її організаційного, науково-методичного, кадрового, матеріально-технічного, фінансового сприяння тощо).

У програмі дослідно-експериментальної роботи вказуються:

- назви етапів;
- зміст роботи;
- строки виконання поставлених завдань;
- очікувані результати.

Для експериментальних навчальних закладів передбачено наступні етапи дослідно-експериментальної роботи:

- організаційно-підготовчий (півроку – 1 рік);
- концептуально-діагностичний (1 рік);
- формувальний (2-3 роки);
- узагальнювальний (півроку – 1 рік);
- коректувальний (півроку – 1 рік).

Під час дослідно-експериментальної роботи навчальні заклади можуть користуватися експериментальними навчальними планами, програмами з предметів інваріативної складової змісту загальної середньої освіти та професійної освіти, підручниками та навчальними посібниками. Для цього, керівник (науковий керівник) надає експериментальний матеріал до відповідних комісій органів управління освіти та при їхній відповідності отримує дозвіл на користування під час дослідно-експериментальної роботи.

ПОВНОВАЖЕННЯ ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНОГО НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ. ПОРЯДОК ЗДІЙСНЕННЯ ДОСЛІДНО- ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНОЇ РОБОТИ.

Статус експериментального навчального закладу всеукраїнського (регіонального) рівня надає право вносити зміни, які передбачені програмою, а саме:

- до змісту освіти;
- до режиму функціонування;
- до методів роботи педагогічних працівників;
- до системи управління навчальним закладом;
- до форм комплектування, підготовки та перепідготовки кадрів.

Адміністрація експериментального навчального закладу всеукраїнського рівня спільно з науковим керівником (автором педагогічної ідеї) після

виконання програми відповідного етапу дослідно-експериментальної роботи звітують про перебіг і отримані результати на засіданні відповідної комісії Науково-методичної ради з питань освіти Міністерства освіти і науки України; регіонального рівня – на засіданні вченої ради відповідного інституту післядипломної педагогічної освіти.

Звіт про виконання програми відповідного етапу дослідно-експериментальної роботи, поданий у письмовій формі, включає: опис виконаних у відповідні строки завдань, до яких додаються матеріали, розроблені під час дослідно-експериментальної роботи (програми, посібники, методичні розробки, інші практичні матеріали).

Після завершення виконання програми дослідно-експериментальної роботи, навчальний заклад підбиває підсумки, результати яких оприлюднюються на всеукраїнських, регіональних науково-практичних конференціях, семінарах, круглих столах, сторінках педагогічної преси, міжнародних виставках, де популяризується досвід навчального закладу.

УПРАВЛІННЯ ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНИМ НАВЧАЛЬНИМ ЗАКЛАДОМ

Загальне керівництво дослідно-експериментальною роботою у експериментальному навчальному закладі здійснює орган управління освітою, що видав наказ про проведення дослідно-експериментальної роботи на базі навчального закладу та надав навчальному закладу статус всеукраїнського (регіонального) рівня.

Науково-методичне керівництво в експериментальному навчальному закладі здійснює науково-методична рада, склад якої затверджується одночасно із заявкою на проведення дослідно-експериментальної роботи.

Функції науково-методичної ради:

- забезпечення такого перебігу дослідно-експериментальної роботи, при якому не порушуються права учасників експерименту, діяльність позитивно впливає на моральне і фізичне здоров'я учасників експерименту;
- забезпечення підвищення якості освіти та відповідності вимогам державних стандартів освіти;
- стимулювання активної участі у дослідно-експериментальній роботі педагогічних працівників, учнів, батьків; визначення порядку комплектування і складу учасників;
- внесення змін (при потребі) в організаційну структуру та режим функціонування навчального закладу на період дослідно-експериментальної роботи;

- організація підготовки педагогічного колективу до роботи за новою (експериментальною) програмою;
- внесення пропозицій щодо цілеспрямованого використання коштів, які виділені на проведення дослідно-експериментальної роботи (в тому числі пропозиції щодо матеріальної винагороди працівників).

ЛІТЕРАТУРА

1. ПОЛОЖЕННЯ про експериментальний загальноосвітній навчальний заклад: Наказ Міністерства освіти і науки України 20.02.2002 № 114 (у редакції наказу Міністерства освіти і науки України від 23.11.2009 № 1054) // Інформаційний збірник для директора школи та завідуючого дитячим садочком. – 2013. – 11-12 (13) грудень.
2. ПОЛОЖЕННЯ про порядок здійснення інноваційної освітньої діяльності: Наказ Міністерства освіти і науки України 07.11.2000 № 522 (у редакції наказу Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України 30.11.2012 № 1352) // Інформаційний збірник для директора школи та завідуючого дитячим садочком. – 2013. – 11-12 (13) грудень.

Тема: Інформаційно-інструктивний матеріал щодо написання та оформлення навчально-методичної літератури

Кількість навчальних годин: 2

Форма навчального заняття: лекція

Цільова аудиторія: майстри в/н

План

- 3) Види і класифікація наукових та навчально-методичних видань.
- 4) Методична розробка як найбільш розповсюджена форма узагальнення досвіду педагогічних працівників.
- 5) Вимоги до написання та оформлення навчально-методичної літератури.

Тези для конспектування

1) ВИДИ І КЛАСИФІКАЦІЯ НАУКОВИХ ТА НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНИХ ВИДАНЬ

Видання – це документ, призначений для поширення інформації, що пройшов редакційно-видавничу обробку, самостійно оформлений, має вихідні відомості. Існують видання друковані та на електронних носіях.

Навчальна література – це видання, що створюються як засіб навчання для певної системи освіти або конкретного навчального закладу, для перепідготовки або самоосвіти.

Класифікація (групи) навчальних видань

I. Програмно-методичні видання (спрямовані на організацію навчального процесу і управління ним):

- навчальний план;
- навчальна програма.

Навчальний план – навчально-програмне видання, що визначає форми і види навчання; порядок, послідовність і терміни теоретичних, практичних і лабораторних занять, семінарів, самостійних робіт, заліково-екзаменаційних сесій.

Навчальна програма – навчальне видання, що визначає зміст, обсяг і вимоги до вивчення певного навчального предмету, курсу, дисципліни відповідно до

державних стандартів освіти та навчальних планів; регламентує як діяльність викладача, так і навчальну роботу учнів.

II. Навчальні та повчальні видання (основні засоби навчання, головне джерело науково-дисциплінарних знань):

- підручник;
- навчальний посібник;
- конспект лекцій;
- курс лекцій.

Підручник – навчальне видання, що містить систематичний виклад навчального предмета, курсу, дисципліни відповідно до офіційно затвердженої або експериментальної навчальної програми і офіційно затверджене як даний вид видання. Це основний матеріал з конкретної дисципліни і є обов'язковим для засвоєння. Зміст підручника повинен повністю розкривати програму з конкретної дисципліни.

Навчальний посібник – навчальне видання, яке частково або повністю замінює або доповнює підручник у викладі навчального матеріалу з певного предмета, курсу, дисципліни або окремого їх розділу і офіційно затверджене як даний вид видання. На відміну від підручника посібник може включати не тільки апробовані, загально визнані положення і знання, але і різні думки з тієї чи іншої проблеми. У випадку включення нової дисципліни до навчальних планів чи програм існує практика видання навчального посібника з подальшим виданням на базі апробованого матеріалу підручника. До навчальних посібників належать також **курси лекцій, робочі зошити**.

Навчальний посібник до практичних занять – навчальне видання з описом проведення практичних, лабораторних, семінарських занять.

Практичний посібник – навчальне видання, яке містить навчальну інформацію у вигляді ілюстративно-наочних матеріалів, що сприяють вивченню і викладанню предмета, курсу, дисципліни, засвоєнню змісту та набуттю певних вмінь та навичок.

Курс лекцій – навчально-теоретичне видання, яке повністю висвітлює зміст навчальної дисципліни і відображає матеріал, наданий певним викладачем.

Конспект лекцій - навчально-теоретичне видання, яке у компактній формі відображає матеріал курсу, наданого певним викладачем.

Робочий зошит – навчальний посібник, який сприяє самостійній роботі учнів щодо засвоєння навчального предмету і містить особливий дидактичний апарат.

III. Допоміжні видання (допомагають закріпити навчальний матеріал на прикладах і задачах, сприяють засвоєнню теоретичного курсу):

- хрестоматія;
- практикум;
- збірка задач і вправ.

Хрестоматія - навчальне видання, що містить наукові, історичні, літературно-художні і інші твори або їх частини, як складові об'єкту вивчення відповідно до офіційно затвердженої навчальної програми певної навчальної дисципліни.

Практикум – навчальне видання, що містить практичні завдання і вправи, які сприяють опануванню набутих знань і вмінь, їх систематизації та узагальненню, перевірці якості їх засвоєння (різновидом практикуму є збірники задач і вправ).

Задачник – практикум, що містить навчальні задачі.

Збірка задач (вправ) – навчально-практичне видання, що містить задачі (вправи) і відповіді до них в обсязі певного курсу (або його розділу).

Лабораторний практикум – учбово-практичне видання, що містить опис лабораторних робіт, завдання і методичні рекомендації щодо їх виконання в обсязі певного курсу (або його розділу).

Словник (словник-довідник), навчальний довідник, каталог – навчальне видання прикладного, практичного характеру, яке має систематичну структуру, містить впорядкований перелік відомостей про певну галузь знань або мовні одиниці.

IV. Навчально-методичні видання (включають матеріали з методики викладання, вивчення курсу, контрольних робіт, організації самостійної роботи):

- методичні вказівки;
- методичні рекомендації.

Методичні рекомендації (розробки) – навчально-методичне видання, що містить:

- матеріали з методики самостійного вивчення або практичного засвоєння учнями навчальної дисципліни;
- матеріали щодо підготовки до перевірки знань (тематика робіт, методичні вказівки щодо їх виконання, список літератури, яка рекомендується).

Методичні рекомендації викладачам – навчально-методичне видання, що містить рекомендації з методики викладання навчальної дисципліни або проведення практичних робіт.

Наукові видання

Методичні вказівки – наукове або науково-популярне видання, що пояснює характер дій і пропонує певний порядок виконання учнями конкретної навчальної роботи.

Монографія – наукове або науково-популярне видання одного або кількох авторів, що містить повне і всебічне дослідження однієї проблеми або теми.

Препринт – наукове видання, що містить матеріали попереднього характеру. Публікується для встановлення пріоритету і ознайомлення з цими матеріалами певного кола фахівців.

Збірка наукових праць - наукове видання, що містить дослідницькі матеріали наукових установ, навчальних закладів або товариств.

Тези доповідей (повідомлень) наукової конференції, з'їзду, симпозіуму – наукова неперіодична збірка, що містить матеріали попереднього характеру: анотації, реферати доповідей і (або) повідомлень, опубліковані до початку конференції.

Матеріали наукової конференції (з'їзду, симпозіуму) – неперіодична збірка, що видається за підсумками наукової конференції і містить доповіді, результати дискусій, рекомендації, рішення.

Науковий журнал – періодичне видання, що містить статті і матеріали про теоретичні дослідження, а також статті і матеріали прикладного характеру, призначені науковцям.

2) МЕТОДИЧНА РОЗРОБКА ЯК НАЙБІЛЬШ РОЗПОВСЮДЖЕНА ФОРМА
УЗАГАЛЬНЕННЯ ДОСВІДУ ПЕДАГОГІЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ

Розповсюдженою формою узагальнення досвіду є складання методичних розробок, котрі повинні розкривати питання організації і методики вивчення окремих тем чи розділів навчальної програми. Структура їх визначається змістом навчального матеріалу конкретної теми (підтеми) програми, завданнями відповідного періоду навчання. У ній розкриваються засоби ознайомлення учнів з досягненнями науково-технічного прогресу, техніки та технології відповідної галузі виробництва, з передовим виробничим досвідом, основами наукової організації праці.

Відповідно до змісту теми у методичній розробці повинні бути описані шляхи виховання у учнів поваги до праці та своєї професії, свідомої дисципліни, творчості, економічного мислення.

Розкриваючи форми і методи навчання за темою, особливу увагу необхідно приділити способам навчання учнів безпечних прийомів праці і дотриманню правил виробничої санітарії та гігієни. За основу для складання методичних розробок можна взяти такі схеми:

Орієнтовна схема методичної розробки з предметів професійно-теоретичної підготовки:

- Характеристика теми програми.
- Розподіл теми на підтеми і уроки.
- Навчально-виховні завдання, які реалізуються під час вивчення теми.
- Комплексно-методичне забезпечення теми.
- Характеристика навчально-матеріальної бази.
- Організація і методика проведення уроків за темою: визначення мети уроків; психологічна підготовка учнів до сприймання нового матеріалу із врахуванням регіонального компоненту; послідовність його вивчення; вибір методів і засобів навчання; прийоми і засоби реалізації виховних можливостей уроків; способи розвитку пізнавальної самостійності учнів; шляхи індивідуалізації процесу навчання на різних етапах уроку; способи встановлення і реалізації між предметних зв'язків і професійної спрямованості уроків; методика застосування ТНЗ; демонстрування наочних засобів; прийоми закріплення навчального матеріалу, практичного застосування одержаних знань; види домашньої самостійної роботи учнів (зміст, обсяг, способи виконання); система контролю якості знань, вмінь і навичок учнів за даною темою; критерії оцінювання знань, умінь і навичок.
- Використана література.

Орієнтовна схема методичної розробки з виробничого навчання:

- *Характеристика теми* (її роль та місце у загальній структурі

виробничого навчання; основні навчально-виховні завдання; особливості вивчення навчального матеріалу; рівень формування вмінь і навичок; зв'язок із предметами загально-технічної та професійно-теоретичної підготовки).

- *Планування вивчення теми* (розділ матеріалу теми на уроки, послідовність вивчення прийомів та способів виконання робіт).
- *Матеріально-технічне забезпечення* (інструменти, пристосування, матеріали, прилади, які використовуються на уроках за даною темою).
- *Рекомендації щодо підбору навчально-виробничих робіт* (навчально-технічні вимоги; орієнтовний перелік робіт з врахуванням специфіки конкретного виробництва).
- *Навчально-технічна документація* (письмового інструктування – інструкційні та інструкційно-технологічні карти; таблиці типових помилок; критерії оцінювання робіт тощо); технічні засоби; наочні посібники (плакати, схеми, моделі макети тренажери).
- *Рекомендації щодо організації і проведення занять за даною темою (в навчальних майстернях)*. Рекомендації даються до теми в цілому стосовно вузлових розділів та основних структурних елементів занять:

Вступний інструктаж (розкриваються основні дидактичні завдання, форми проведення інструктажу, його структура, розподіл часу на окремі елементи, засоби вирішення виховних завдань, здійснення зв'язків з теоретичним матеріалом, контролю засвоєння матеріалу інструктажу, методика демонстрації основних прийомів).

Вправи та поточний інструктаж (зміст та послідовність виконання вправ; розподіл часу; методика керівництва вправами; засоби навчання учнів самоконтролю та взаємоконтролю; цільові огляди робочих місць учнів; індивідуальне і колективне інструктування тощо).

Заключний інструктаж (завдання, які вирішуються під час його проведення, методика проведення).

Методичні рекомендації по проведенню занять за даною темою (в умовах виробництва і виробничої практики). Рекомендації даються до теми в цілому стосовно основних підтем (форми і послідовність проведення занять; характеристики типових об'єктів робіт; графік переміщення учнів по робочих місцях; організація і методика керівництва роботою учнів; шляхи вирішення навчально-виховних завдань; примірна програма виробничої практики, практики засвоєння передових прийомів праці, робота з наставниками,

зв'язки з виробничим колективом, бригадна організація праці учнів та керівництво бригадою тощо.

3) ВИМОГИ ДО НАПИСАННЯ ТА ОФОРМЛЕННЯ НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Загальні вимоги до стилю викладу матеріалу:

- Наявність рубрикації.
- Системність, послідовність і простота викладу.
- Чіткість визначень.
- Однозначність вживання термінів.
- Дотримання норм сучасної української мови.
- Виділення ключових позицій по тексту напівжирним шрифтом або іншим способом.

Вимоги до структури науково-навчально-методичної літератури:

Загальний обсяг методичної розробки (включаючи додатки) повинен скласти не менше 24 аркушів комп'ютерного тексту (шрифт 14 або 15). Якщо методична розробка є розробкою одного уроку, то не менше 10 аркушів. Обсяг основного змісту – не менше половини всього рукопису. Обсяг додатків не лімітується, але вони повинні відповідати тексту (посилання на них в тексті обов'язкові).

Посилання на використану літературу в тексті слід давати в квадратних дужках. Приклад: [5], де 5 – це порядковий номер у списку використаних джерел.

Список використаних джерел повинен містити 10-15 назв. Якщо розробка носить тільки практичний характер, що не вимагає теоретичних посилань, то список використаних джерел можна опустити.

Кількість і обсяг розділів не лімітується.

Загальна структура: передмова, вступ, основна частина, висновок, бібліографічний список, список скорочень, додаток, покажчик. (Наявність у книзі вказаних структурних елементів залежить від виду видання, характеру наданої інформації).

Передмова – складова всього видання, у якій пояснюються цілі і особливості змісту і побудови книги. Головна вимога: охарактеризувати місце і роль даного видання у навчальному процесі за даною спеціальністю і даним навчальним предметом, а також особливості даного видання на відміну від тих, що вже є.

Вступ – автор відповідає на запитання, чому він обрав цю тему і яке її місце у змісті освіти. Це структурна частина основного видання, що є початковим розділом, який вводить читача у зміст, проблематику навчальної дисципліни, розкриває предмет даної дисципліни, історію її становлення і розвитку, зв'язку з іншими галузями знань. Особлива увага приділяється питанням використання знань, основним прийомам міждисциплінарних зв'язків, які будуть реалізовані у процесі вивчення книги.

Основна частина може бути представлена такими *структурними елементами*, як *частина, розділ, глава, параграф*.

У навчальні, навчально-методичні видання обов'язково включається *дидактичний апарат*: контрольні питання, завдання, тести і т.п.

Основна частина може складатися з наступних розділів:

- характеристика теми;
- планування вивчення теми;
- рекомендації з організації і методики вивчення теми.

У характеристиці теми вказуються:

- освітні цілі і задачі теми;
- планування теми і кількість годин, що відводяться на її вивчення;
- знання і уміння учнів, які вони повинні отримати або удосконалювати;
- місце і роль теми в курсі;
- зв'язок з попереднім або подальшим матеріалом, а також з виробничим навчанням;
- дається дидактичний аналіз змісту матеріалу;
- виділяються рівні вивчення і засвоєння навчального матеріалу;
- можливий порівняльний аналіз якості навчання за запропонованою методикою (технологією) з тією методикою (технологією), яка застосовувалася викладачем до використання пропонованої у методичній розробці.

При плануванні навчальної теми необхідно:

- продумати методику викладання теми;
- підібрати приклади, ілюстрації, намітити лабораторно-практичні заняття, контрольні роботи, самостійні роботи, екскурсії і т.д.;
- виділити основні питання, які учні повинні міцно засвоїти;
- проаналізувати виховні можливості учбового матеріалу вживаної методики (технології).

Запитання, тести, задачі, завдання

Контрольні запитання і завдання, що розміщуються наприкінці кожної структурної частини книжки (розділу, параграфа), мають сприяти формуванню практичних навичок і розвитку логічного мислення.

У ході виконання контрольних завдань бажано передбачити використання обчислювальної техніки, аудіовізуальних засобів навчання, забезпечити обов'язкове використання нормативної та довідкової літератури.

Висновок – узагальнення матеріалу, викладеного у основній частині, основні висновки, прогноз розвитку навчальної дисципліни (науки), коротка характеристика основних невирішених проблем, рекомендації по подальшому вивченню навчальної дисципліни, самостійному читанню.

ЛІТЕРАТУРА

1. Загальні вимоги до оформлення навчальних посібників та навчально-методичної літератури / Укладачі: М.Я.Сагун, С.М. Симоненко.- Суми: Вид-во СумДУ, 2007.- 30с. «Видавництво СумДУ».
2. Інформаційно-інструктивний матеріал щодо написання та оформлення навчально-методичної літератури.)Методичні рекомендації для фахівців реабілітаційних центрів системи Міністерства праці та соціальної політики України). За загальною редакцією кандидата медичних наук Н.Л. Авраменка – Всеукраїнський центр професійної реабілітації інвалідів – К.: 2008.- С.52.

ТЕСТОВІ ЗАВДАННЯ
ДО ТЕМИ «ІННОВАЦІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ У ПТНЗ»

Завдання 1

Закінчити речення.

Статус всеукраїнського рівня надається навчальним закладам, які у своїй діяльності ставлять завдання впровадження та перевірку результативності та можливості застосування у практичній діяльності ...

Варіанти відповідей:

... освітньої системи, державних стандартів, виховної системи.

... освітньої системи, виховної системи, інваріантної складової змісту освіти, інноваційних освітніх технологій.

... освітньої системи, державних стандартів, інваріантної складової змісту освіти, виховної системи, інноваційних освітніх технологій.

ПРИМІТКА. Жирним шрифтом вказано вірну відповідь.

Завдання 2

Закінчити речення.

Статус регіонального рівня надається навчальному закладу, на базі якого здійснюється дослідно-експериментальна робота з перевірки результативності та можливості застосування у практичній діяльності...

Варіанти відповідей:

... варіативної складової змісту освіти, систем організації навчально-виховного процесу, педагогічних інновацій.

... варіативної складової змісту освіти, педагогічних інновацій, управлінських технологій.

... варіативної складової змісту освіти, систем організації навчально-виховного процесу, педагогічних інновацій, управлінських технологій.

Завдання 3

Закінчити речення.

Для експериментальних навчальних закладів передбачено наступні етапи дослідно-експериментальної роботи: ...

Варіанти відповідей:

... організаційно-підготовчий (півроку – 1 рік); концептуально-діагностичний (1 рік); формувальний (2-3 роки); випробувальний (1 рік).

... організаційно-підготовчий (півроку – 1 рік); концептуально-діагностичний (1 рік); формувальний (2-3 роки); коректувальний (півроку – 1 рік).

... організаційно-підготовчий (півроку – 1 рік); концептуально-діагностичний (1 рік); формувальний (2-3 роки); узагальнювальний (півроку – 1 рік), коректувальний (півроку – 1 рік).